

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра німецької та романської філології**

**ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ НА ЕТАПІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ
КОМП'ЮТЕРНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр

Виконала: студентка 4 курсу 09-1-491 групи
спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова і
література німецька, англійська)

Карпінська Анастасія Олександрівна

Керівник: к.пед.н., доц. Гоштанар І.В.

Рецензент: к.пед.н., доц. Кострубіна О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Сучасні стратегії формування іншомовної граматичної компетентності в учнів закладів загальної середньої освіти	5
1.1. Сучасні стратегії викладання іноземних граматичних дисциплін.....	5
1.2. Цілі та етапи формування граматичної компетентності.....	12
РОЗДІЛ 2. Використання комп'ютерних лінгвістичних ігор на уроках з німецької мови як ефективний засіб формування граматичної компетентності учнів середньої школи	19
2.1. Граматичні навички як важливий компонент іншомовної граматичної компетенції.....	19
2.2. Освітні портали: пропозиції і матеріали з викладання німецької мови як іноземної.....	24
2.3. Навчальна програма з розвитку граматичної компетентності в області іноземних мов.....	29
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Першочерговий пріоритет у реформуванні сучасної системи загальної середньої освіти надається формуванню в молоді певних навичок для життя та діяльності. Адже компетентності допомагають вирішувати життєво важливі проблеми, оскільки дозволяють оперувати отриманими в школі знаннями, надають можливість застосовувати їх упродовж всього життя.

Сфера сучасної мовної освіти висуває нові вимоги до всіх її учасників і, в першу чергу, до вчителя, який повинен не лише володіти інноваційними технологіями навчання, але й розуміти сутність закономірностей, які лежать в їх основі.

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що проблемі формування іншомовної граматичної компетентності учнів на етапі базової середньої освіти присвячено дослідження О.І. Вовк, С.Ю. Ніколаєва, Н.К. Склярєнко, Л.М. Черноватий та інші. Основні шляхи розвитку іншомовної граматичної компетентності відображено у працях зарубіжних науковців К. Гнудман (С. Gnutzmann), М. Грюнер (М. Grüner), М. Кьоніг (М. Koenig), Г. Функ (H. Funk), Е. Чирнер (E. Tschirner) та ін.

Пошук ефективних і новаторських засобів граматичної освіти залишається актуальним, оскільки в умовах глобалізації суспільства важко надихнути школярів традиційними освітніми засобами, такими як підручники або багатотомні словники. При підготовці до занять необхідно керуватися віковими і психологічними особливостями розвитку учнів. Саме й обумовлює **актуальність** нашої роботи.

Мета дослідження полягає у виявленні основних підходів та ефективних засобів навчання іншомовної граматичної компетентності учнів на етапі базової середньої освіти під час вивчення німецької мови за допомогою електронного навчання і мобільного навчання.

Задля реалізації мети поставлено наступні **завдання**:

1) висвітлити стан проблеми у педагогічній теорії та навчальній практиці закладів загальної середньої освіти;

2) з'ясувати роль граматичної компетентності у вивченні іноземної мови, головні цілі та етапи формування граматичної компетентності учнів на етапі базової середньої освіти;

3) визначити методи формування іншомовної граматичної компетентності у учнів під час вивчення німецької мови з використанням комп'ютерних лінгвістичних ігор.

Об'єкт дослідження – процес формування іншомовної граматичної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти.

Предметом дослідження – зміст, форми та методи формування іншомовної граматичної компетентності у учнів під час вивчення німецької мови з використанням комп'ютерних лінгвістичних ігор.

Методи дослідження. У ході розв'язання поставлених завдань було застосовано методи дослідження, що доповнювали один одного: теоретичні вивчення та аналіз психолого-педагогічної, філософської, соціальної та методичної літератури з проблеми дослідження; термінологічний аналіз.

Практична значущість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в подальших розробках з цієї проблематики.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 44 сторінки друкованого тексту, з них 40 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Сучасні стратегії викладання іноземних граматичних дисциплін

В умовах ринку, як показала суспільна практика, утвердитися можуть люди здатні, заповзятливі, ділові, професійно компетентні, які вміють швидко адаптуватися до нових умов, здатні до ризику, які вміють приймати рішення.

Зростання освітнього, виховного й розвивального значення іноземних мов у житті суспільства і кожної людини продиктували ідею розширення індивідуального мовного досвіду особистості. Сучасна науково-методична література пропонує багато різних технологій навчання іноземних мов.

Оволодіння учнями іноземною мовою сприяє розвитку в них здібностей використовувати її як інструмент спілкування в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, вона розглядається як засіб міжособистісної взаємодії в умовах багатонаціонального і полікультурного світового простору» [29, с. 160].

Процес вивчення іноземної мови вимагає навчання чотирма основними видами розмовної діяльності: говоріння, читання, письмо та аудіювання. Однак успішне володіння німецькою мовою як іноземною залежить не тільки від розвитку чотирьох векторів, а й від комплексного розвитку граматичних форм, орфографії, фонетичних норм, правил вимови і лексики.

Жоден з аспектів вивчення іноземної мови не обговорювався так жваво, як граматики. Граматика – це мовна структура, що перетворює мову в мову. У навчанні іншомовній граматиці багато нового для учнів: граматична система самої мови, граматичні феномени мови і те, як вона працює. Як

зазначає німецький науковець Є. Розеншток-Гюсс, «граматика надає дає свободу, мир, шанс у часі (або еквівалентна їм)» [35, с. 58].

Роль і місце граматики в процесі навчання іноземним мовам в даний час є одним з пріоритетних питань. В історії навчання іноземних мов виникало безліч спірних думок. Перша точка зору зводилася до того, що граматична компетентності формується сама по собі, незалежно від здійснення спеціального навчання. Сучасний методист Н.Д. Гальскова дотримується іншої думки. Вона вважає, що під час навчання іноземних мов слід створювати міцну структурну базу, завдяки якій формуються граматичні навички [3, с. 305].

Практично жодна інша тема в історії викладання іноземних мов не обговорювалася так спірно, як роль граматики. З одного боку, вона розглядається як центральна, невід'ємна частина методів навчання мови, що гарантує когнітивне і свідоме походження; з іншого боку, вона розглядається як незначний, навіть шкідливий предмет, як у випадку «природних» підходів до вивчення мови, заснованих на схожості першої і другої мов [29, с. 283].

Між цими двома крайнощами лежить роль різних методів викладання мов і підходів до вивчення мов, орієнтованих на учня. Цікаво, що існування граматики як переліку лінгвістичних правил, які необхідно вибудувувати, не ставиться під сумнів, оскільки, за твердженням Віддовсона «вивчення мови, по суті, є вивченням граматики» [32, с. 154]. Є розбіжності тільки з приводу того, як придбати цю компетенцію. відповідно до теоретичних і дидактичних концепціями навчання мови, методи викладання мови віддають перевагу різним способам викладання і навчання: дедуктивного і усвідомленого з використанням граматичної термінології, наприклад, в граматико-перекладацькому методі, індуктивному шляхом запису на стороні учня мовних матеріалів, часто готуються дидактично, і подальшого створення гіпотетичних, не обов'язково явних граматичних правил (прямий і аудіо-лінгвістичний метод).

Звичайно, різні значення «граматики» були однією з причин труднощів в розумінні граматики, особливо тому, що перспективи лінгвістики, психолінгвістики і дидактики іноземної мови засновані на різних умовах і інтересах. Так, Гнуцман розрізняє такі види граматики:

1. *Внутрішня* граматика: система правил, притаманна мови. Це існує незалежно від того, чи існують мовні опису.

2. *Інтернаціоналізування*, також ментальна граматика: система правил, внутрішня для мовця і слухача, яка формується в процесі оволодіння мовою (як в процесі оволодіння першою мовою, так і в процесі оволодіння іноземною мовою).

3. *Лінгвістична* граматика: науково-лінгвістичний опис системи правил, властивих окремим мовам.

4. *Дидактична* граматика: опис мови, призначена для викладачів і укладачів підручників і пов'язана з викладанням і навчанням.

5. *Освітня* граматика: планування конкретних граматичних явищ, які можуть бути отримані на основі дидактичної граматики, для безпосереднього використання в класі [33, с. 111].

Роль граматики змінюється під дією деяких причин, таких як вплив еволюції теорії лінгвістики, впливом обліку практичних результатів навчання іноземних мов, а також обліку державної політики в галузі освіти. В даний час з'являється установка на скорочення ролі граматики іноземної мови, яка, природно, призводить до значного збільшення кількості помилок у мовленні учнів. Виходячи з історичної практики спроби відмови від граматики, а також перебільшення її ролі в навчальному процесі, негативно позначається на результатах практичного оволодіння мовою.

Термін «граматика» має два основних поняття: граматичну будову мови і наука про граматичному ладі. В. Г. Гак, вважає, що граматика – це розділ мовознавства, що вивчає закономірності зміни і поєднання слів, що утворюють осмислені пропозиції або висловлювання [2, с. 103].

У свою чергу Г. В. Рогова зазначає, що навчання граматиці включає в себе як практичну, так і освітньо-виховну користь. Практичне значення виходить на перше місце. Це залежить від того, що граMATика полегшує шлях оволодіння мовою. Відзначимо, що граMATика є одним з найважливіших аспектів в методиці навчання іноземних мов. В першу чергу це обумовлюється тим, що, пізнаючи граматику, учень занурюється в мовне середовище, він вчиться грамотно будувати речення, як в усній, так і в письмовій формі, а також розуміти мову при читанні і аудіюванні.

Виховна мета полягає в тому, що учень формує погляди на навколишній світ, на місце людини в соціумі, на характер відносин до середовища, в якій він живе, формує такі моральні якості особистості, як патріотизм, гуманізм, толерантність.

Не варто забувати про те, що необхідно враховувати і вікові особливості учнів. У цьому віці дитина вирішує найважливіші шляхи розвитку, формуються його світогляд, манери і характер. Учень може поміняти свою позицію, якщо у одних виникає інтерес до навчання, то у інших він приймає чисто формальний вид. Тому цей період є переломним і необхідний більш ретельний і комплексний підхід до кожного учня.

Інноваційні педагогічні технології, такі як проектна методика, ігрова технологія, інформаційні технології допомагають втілити особистісно-орієнтоване навчання і гарантують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням особливостей школярів. У навчальному процесі мають місце різноманітні форми і методи навчання. На наш погляд, найбільш оптимальний метод – пізнання нового «від простого до складного», оскільки учні поступово засвоюють і накопичують знання, у міру засвоєння яких завдання ускладнюються, що дозволяє виробити навик і закріпити засвоєну інформацію.

Необхідно відзначити, що засвоєння інформації у учнів залежить також від рівня їх зацікавленості, тому, для того, щоб досягти успіху в навчанні, вчителю необхідно грамотно, а головне цікаво побудувати урок.

Виходячи з вищесказаного, можна відзначити, що навчання іноземним мовам має комунікативну установку, оскільки його кінцевою метою є вільне володіння мовою безпосередньо як засобом спілкування. Граматика сприяє управлінню цим процесом, а також служать засобом і умовою комунікативної діяльності.

І дійсно, граматичне розуміння дуже важливо для вивчення мови. Нарешті, необхідно і важливо не тільки вивчити словниковий запас, а й вміти правильно пояснити свою ідею. І майже найбільша увага приділяється навчанню іноземним мовам.

Згідно з пануючим до 1970-х років твердженням про те, що «граматика означає морфосинтаксис однієї мови», традиційне викладання граматики в основному складалося з навчання мовним формам і структурам, що мало вирішальне значення для мовного курсу і підручника [46, с. 98]

У контексті реалій сьогодення, з переходом до таких мовних одиниць, як текст або дискурс, все більша увага приділяється використанню усної мови і зосередження уваги на функціях мови, при цьому основну увагу зосереджено на ідеї комунікативного вивчення іноземної мови [38, с. 111].

Йдеться про розширення меж мовного спілкування і підвищення рівню толерантності до помилок.

На думку Ж. Леча, вчителі іноземних мов повинні, в першу чергу, володіти такими вміннями та навичками:

- 1) повідомляти про взаємозв'язок між граматиною і комунікацією; готувати дидактично адекватні матеріали і завдання;
- 2) аналізувати граматичні проблеми учнів і відповідати на питання учнів;
- 3) оцінювати використання граматики учнями відповідно до таких критеріїв, як лінгвістична коректність, актуальність і виразність [39, с. 17].

У процесі навчання іноземної мови перед вчителем стоїть надзавдання – довести систему форм і правил використання мови, що вивчається до рівня автоматичного використання, тобто на рівні несвідомого. Однак знання

граматики, тобто знання правил і форм, недостатньо для спілкування. Без знання фонетики і лексики людина не може перевести свої знання граматики на мову. Без знання розмовної діяльності (читання і письмо, аудіювання та говоріння) також неможливо використовувати мову як засіб спілкування. Так, у класі учня просять висловити певну думку або ідею, а граматика стає інструментом її реалізації. Особлива роль граматики у вивченні іноземної мови в сучасному світі полягає в тому, що граматика – це саме та база, без якої неможливо повністю використовувати іноземну мову, як засіб спілкування.

Основною метою навчання є вільне спілкування мовою. Тому при роботі над граматиною необхідно розвивати всі види розмовної діяльності: говорити, слухати, читати і писати.

Роль міжнародної освіти в сучасному суспільстві зростає, і воно проголошується як найвища цінність – бути вільною, освіченою, творчою особистістю, готовою до міжособистісного і міжкультурного співробітництва. Знову ж таки, навчальний предмет «Іноземна мова» має більше можливостей, ніж інші предмети в шкільному циклі. Як ніколи раніше, необхідно, щоб люди могли говорити на іноземних мовах. Граматика – це свого роду рамки, на яких базується словниковий запас. За твердженням Й. Кампе, освітні та виховні цілі навчання часто не досягаються, оскільки, згідно з численними спостереженнями, учні при традиційному підході до вивчення граматики іноземної мови не розуміють ні практичного значення вивчення граматичних термінів і понять, ні цілей граматичного аналізу [42, с.74]. Тому зараз дуже важливо розробити і впровадити новий підхід до викладання граматики іноземних мов, який підвищить інтерес і мотивацію учнів.

Граматика є частиною змісту програм навчання іноземним мовам, тому її роль слід розглядати в аспекті навчальної діяльності. Граматика особливо важлива для вивчення матеріалу німецької мови, який має строгий порядок побудови мови. Таким чином, за Е. Чирнером, граматика німецької мови, а також інших мов повинна сприяти формуванню та розвитку мовних навичок,

тобто грати допоміжну роль в розмовній діяльності. Іншими словами, граматичні правила і структури повинні служити комунікативним цілям навчання [40, с. 54].

Як вже було сказано вище, в навчанні граматиці традиційно визначилися два підходи:

- імпліцитний (практичний, лексичний);
- експліцитний (теоретико-практичний, граматичний) [30, с. 240].

Однак найбільш поширеним в даний час є диференційований підхід в практиці шкільного навчання граматиці, який побудований на основі вибіркового використання положень двох традиційно сформованих підходів [18, с.318].

Імпліцитний підхід здійснюється двома методами: структурним і комунікативним. В основу структурного методу покладені вправи на відпрацювання структурних моделей. Дуже часто ці методи асоціюються з ім'ям Х. Пальмера [19, с. 33], автора перших підстановлювальних таблиць, виданих в 1916 р. Даний метод передбачає приблизно таку послідовність дій:

- 1) аудіювання мовленнєвих зразків з граматичною структурою в тій чи іншій послідовності;
- 2) хорове та індивідуальне промовляння зразків за вчителем або диктором;
- 3) питально-відповідні вправи з учителем і в парах з використанням відпрацьовуються структур;
- 4) навчальний діалог з декількома структурами.

До переваг такого методу належать:

- граматична структура стає об'єктом тривалої і спеціальної відпрацювання;
- в учнів формується динамічний стереотип, готовність і здатність автоматизовано вживати готову граматичну структуру в мові, оскільки частота повторення однотипних дій з ній фіксує її в пам'яті як неподільне ціле.

Недоліками даного методу є те, що:

- вправи носять механічний, монотонний характер;
- учням нудно, вони швидко втомлюються;
- вправи виключають мовний характер відпрацювання;
- змістовна і мовна цінність пропозицій, як правило, невисока, оскільки вся увага направлена тільки на відпрацювання форми.

У сучасній педагогічній теорії та навчальній практиці існує безліч інтенсивних методів для формування репродуктивних граматичних навичок, а саме:

1) високий ступінь мотивації учнів, усі лексичні та граматичні одиниці, що вивчаються на занятті, об'єднані сюжетною лінією (перше знайомство, розселення і т.д.); різноманітність мовних контекстів використання;

2) імітація мови при наявності мовного завдання, що виключає суто механічне, бездумне повторення (вимовити фрази хором і індивідуально з певним почуттям, звертаючись до різних людей, в різних ситуаціях);

3) угруповання схожих за змістом (формі) фраз, одночасна відпрацювання однотипних фраз, створення структурного образу мовної ситуації;

4) різноманітність обставин автоматизації одні й ті ж структури будуть зустрічатися в різноманітних ситуаціях [20, с. 21].

Отже, педагогічна (навчальна) граматики виступає способом пред'явлення законів і правил будь-якої іноземної мови та забезпечує процес засвоєння мови. Засвоєння граматичних знань підпорядковується комунікативним цілям навчання.

1.2. Цілі та етапи формування граматичної компетентності

Сьогодні визначення такого поняття, як «ключові компетентності», які формуються в учнів закладів загальної середньої освіти, знаходиться на вістрі дискусій. Існують різні погляди щодо розмежування понять «компетенція» і «компетентність».

Розглянемо детальніше погляди науковців щодо цього питання.

Вивчення іноземної мови є безперечно складним процесом, що передбачає не лише засвоєння основних граматичних правил, вивчення правил говоріння або читання. Успішне опанування будь-якої мови залежить від набуття ряду іншомовних компетенцій, які дозволять успішно застосовувати її у різних ситуаціях у процесі комунікації.

Мовна компетенція і її складова частина – граматичні навички та вміння – займають провідне місце в процесі досягнення цієї мети.

Безперечно, комунікація можлива лише при наявності мовної компетенції, основу якої складають граматичні навички та вміння. Поняття компетенції для дидактики не ново. Стосовно до володіння мовою під компетенцією мається на увазі свідоме чи інтуїтивне знання системи мови для побудови граматично і семантично правильних пропозицій, а під реалізацією – вміння та здібності за допомогою мови демонструвати знання системи. Таке уявлення про компетенцію склалося під впливом лінгвістики, яка відводила граматиці провідну роль в самій науці про мову і представляє її найважливішою складовою психологічних граматики, керуючих спілкуванням. Так, швейцарський лінгвіст Ф. де Соссюр стверджував, що система мови, або систематичний інвентар одиниць, закарбовується у вигляді суми образів в розумі кожного члена колективу і не залежить від способів її реалізації в мові, яка завжди специфічна, оскільки визначається волею індивіда і типом ситуації. Вітчизняний методист М. Н. Вятютнев розглядає комунікативну компетенцію «як вибір і реалізацію програм мовної поведінки в залежності від здатності людини орієнтуватися в тій чи іншій обстановці спілкування; вміння класифікувати ситуації в залежності від теми, завдань,

комунікативних установок, що виникають у учнів до бесіди, а також під час бесіди в процесі взаємної адаптації» [1, с. 38].

Компетенція – це широко використовуваний термін, що походить від латинського «competentia» (зустрітися, погодитися), «competere» (відповісти) і в найширшому розумінні означає достатні знання, судження або навички, необхідні для якісно продуктивної діяльності в зв'язку з конкретними процесами або питаннями. Термін «компетентність» був вперше використаний в 1965 році американським лінгвістом і професором Ноамом Авраамом Хомским з Массачусетського університету.

Головною метою формування комунікативної компетенції є відбувся комунікативний акт. Засоби досягнення цієї мети - складові комунікативної компетенції: мовні знання і навички, мовні вміння, лінгвокраїнознавчий компонент змісту навчання. Найважливішим компонентом комунікативної компетенції по праву визнається мовна компетенція, що забезпечує на основі гідного обсягу знань як конструювання граматично правильних форм і синтаксичних конструкцій, так і розуміння смислових відрізків мовлення, організованих відповідно до норм іноземної мови.

Комунікативна компетентність – (engl. communicative competence) - вміння брати участь як в прямій, так і в непрямій комунікації; вміння лінгвістично справлятися з повсякденними комунікаційними ситуаціями. Комунікативна компетентність дозволяє людям вирішувати конкретні завдання. Зокрема, вона включає в себе такі підрозділи:

- декларативні знання (наприклад, мовні знання, світові знання),
- процесуальні навички або процесуальні знання (наприклад володіти певним шрифтом, вміння писати текст),
- особистісні навички, які включають в себе характеристики і установки [6, ст.111].

Термін «комунікативна компетенція» в науковий обіг вітчизняної лінгводидактики був введений М. Н. Вятютневим, який запропонував розуміти комунікативну компетенцію «як вибір і реалізацію програм мовної

поведінки в залежності від здатності людини орієнтуватися в тій чи іншій обстановці спілкування; вміння класифікувати ситуації Залежно від теми, завдань, комунікативних установок, що виникають у учнів до бесіди, а також під час бесіди в процесі взаємної адаптації» [7, с. 45]. Також під комунікативною компетенцією розуміють «здатність засобами мови, що вивчається здійснювати мовну діяльність відповідно до цілей і ситуацією спілкування в рамках тієї або іншої сфери діяльності» [9, с. 140]. У свою чергу, за визначенням Н. Д. Гальскова ІКК (іншомовна комунікативна компетенція) являє собою «здатність людини розуміти і породжувати іншомовні висловлювання в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови» [10, с. 19].

На думку І. Л. Бім, ІКК – здатність і реальна готовність здійснювати іншомовне спілкування з носіями мови, а також прилучення школярів до культури країни мови, що вивчається, краще усвідомлення культури своєї власної країни, вміння представляти її в процесі спілкування [11, с. 159].

Для нашого дослідження у всіх визначеннях поняття ІКК важливим є те, що це здатність і реальна готовність навчаються здійснювати іншомовне спілкування з носіями іноземної мови в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких вони дотримуються.

Виникає питання, що ж собою являє граматична компетенція і який внесок в ІКК вона вносить? Згідно з Європейською системою рівнів володіння іноземною мовою, граматична компетенція – це знання граматичних засобів мови і вміння їх використовувати. Дане визначення, на нашу думку, не відображає всіх сторін поняття освітньої компетенції, зокрема, тут не йдеться про здатність здійснювати соціально значиму продуктивну діяльність. За визначенням М. Канейла і М. Суейна, граматична компетенція включає знання лексичних одиниць і правил морфології, синтаксису, семантику пропозиції і фонологія. В цьому визначенні, як ми

бачимо, згадані тільки знання різних правил, які самі по собі, поза зв'язку з навичками і вміннями не можуть забезпечити навчаються здатність здійснювати іншомовну мовленнєву діяльність. До того ж, знання лексичних одиниць не є ключовим у граматичної компетенції.

Н. І. Гез визначає лінгвістичну компетенцію як здатність приймати і продукувати необмежене число правильних в мовному відношенні пропозицій за допомогою засвоєних мовних знань і правил їх з'єднання [12, с. 18]. В даному визначенні, по-перше, не розмежовано лексичні та граматичні навички, а по-друге, в ньому названа здатність «відірвана» від сфери її застосування, а саме від іншомовної мовленнєвої діяльності, яка, на думку А. В. Хуторського, повинна бути особистісно і соціально значимою.

Р. П. Мильруд і І. Р. Максимова визначають лінгвістичну субкомпетенцію як готовність використовувати іноземну мову як знаряддя мовної діяльності [13, с. 13-15], але не беруть до уваги ключові, на наш погляд, поняття знань, умінь, навичок і досвіду іншомовної мовної діяльності, без яких поняття компетенції буде неповним.

Як бачимо, всі перераховані визначення граматичної компетенції не в повній мірі відображають базове визначення самого поняття освітньої компетенції, наведене вище, з одного боку, а з іншого, по різному трактують її структуру та зміст. Для того, щоб дати більш точне і повне визначення граматичної компетенції, розглянемо, що ж навчаються повинні освоїти в ході навчання граматичної боці іншомовної мовленнєвої діяльності, іншими словами, яке зміст навчання граматичної сторони мови.

Компетентність визначається як синонім термінів «знання», «авторитет» і характеризується як якість з точки зору ціннісної компетентності - той, хто володіє достатніми знаннями в певній галузі; знайомий з чим-небудь; кваліфікований; сповнений, наділений повноваженнями; має компетенцію. Протягом багатьох років ці терміни є предметом досліджень і аналізу з боку фахівців, які намагаються дати свою власну інтерпретацію, щоб довести їх подібність або розходження і зробити

їх більш конкретними і зрозумілими для використання в різних областях діяльності, в тому числі в освіті.

Німецький лінгвіст В. Тёнсхофт також робить акцент на компетентність в навчанні [8,с. 195]. На його думку, навчальну компетенцію можна в загальних рисах визначити як здатність (і бажання) вчитися протягом усього життя, хоча в педагогічній науці та педагогічній психології її часто ділять на три підкомпетенції: компетентність в області саморегулювання, компетентність в області співпраці та компетентність в області засобів масової інформації.

Компетентність в навчанні також включає, зокрема, розробку і використання адекватних стратегій навчання [9, с. 239].

Як зауважує Ю.О. Шапран, доречніше використовувати «компетентність» як загальне поняття, «компетентності» як широке поняття (мовленнева тощо), а «компетенція» як більш вузьке (знання, вміння, навички), хоча науковці подають й таке вживання: комунікативна компетенція (у значенні комунікативні знання). Тобто і таке розмежування залишається дискусійним.

У свою чергу А. Богуш вважає компетентність такою «характеристикою людини, яка залежить від набутого психічного розвитку, креативності, саморозвитку, самореалізації» [31, с.70]. До її головних характеристик можна віднести: універсальність, соціальність, багатофункціональність, інтелектуальність.

Більшість дослідників схиляються до загальної думки про те, що компетентність є основною засадою вмінь (skills). До найбільш важливих компетентностей педагога відносять такі:

- мовлення, спілкування, вміння висловлюватись;
- вміння користуватися інформаційними та комунікаційними навичками;
- соціальні компетентності;

- володіння іноземними мовами тощо [32, с. 92]. У нашому дослідженні, слідом за Н.К. Скляренко, вважаємо граматичну компетентність (далі – ГК) «здатністю людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших» [33, с. 15]. До основних компонентів ГК відносять граматичні навички, граматичні знання і граматичну усвідомленість [33, с. 15].

Аналіз поглядів і тверджень вітчизняних і зарубіжних учених дає нам можливість стверджувати, що компетенція розглядається перш за все як системна, цілісна концепція, в якій компетенція є її компонентом. Запропонуємо узагальнене визначення, що пояснює освітню компетентність як загальний набір компетенцій, придбаних в освітньому процесі, з якими школяр може працювати як в освітньому процесі, так і в конкретних життєвих ситуаціях. Під компетентністю ми розуміємо якісну освіту учня (знання, вміння, досвід, придбані в процесі навчання), яке необхідно для подальшої ефективної роботи в різних сферах життя суспільства. Компетентний підхід в системі освіти не вважається новим, але все ж досить ефективним, оскільки його основна ідея - не звична засвоєння інформації, а придбання здатності вирішувати проблеми в певних життєвих обставинах і в різних ситуаціях (у взаємодії з суспільством, знанні світу, вирішенні особистих питань і т.д.).

Як бачимо, грамотний підхід в галузі освіти XXI століття вимагає активного розвитку різних навичок і вмінь сучасного учня, пропонуючи придбання суспільно-політичних, інформаційних, міжкультурних, педагогічних і особливо комунікативних навичок. Навчання навичкам спілкування іноземною мовою школярів – це не тільки необхідність, а й обов'язок кожної сучасної школи – як основа успішного і ефективного спілкування, вміння вибирати необхідні моделі спілкування, взаємодія людей один з одним.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

2.1. Граматичні навички як важливий компонент іншомовної граматичної компетентності

Саме зараз відчутна нагальна потреба в освічених, творчих та активних особистостях, здатних до самовдосконалення, взаєморозуміння та взаємодії з носіями різних мов та культур на благо людства. Процес вивчення іноземної мови у вітчизняній загальноосвітній школі має забезпечити чотири взаємопов'язані та рівнозначні аспекти, серед яких пізнавальних, або загальноосвітній, що передбачає збагачення духовного світу особистості, набуття та розширення знань про культуру країни, мова якої вивчається.

Уміння грамотно поєднувати слова, змінювати словосполучення в залежності від того, що ви хочете сказати в даний момент, є одним з найважливіших умов використання мови як засобу спілкування. Оволодіння граматиною мови, що вивчається важливо не тільки для формування продуктивних умінь в усній і письмовій мові, але і для розуміння мови інших людей при аудіюванні і читанні [6, с.57].

Можна грамотно побудувати власне висловлювання, використовуючи досить обмежений набір граматичних конструкцій. Однак це не гарантує того, що інші люди не будуть використовувати більш складні структури в своїй промові, що може стати серйозною перешкодою для розуміння суті висловлювання, не кажучи вже про тонкощах соціолінгвістичного характеру, що виражаються в можливому підтексті сказаного [8,с.144] Якщо немає достатнього розуміння, значить, немає і повноцінного спілкування.

Недостатній рівень граматичних навичок ставиться нездоланим бар'єром на шляху формування не тільки мовної, а й мовної та соціокультурної компетенції.

Труднощі виникають і при визначенні значення і вживання того чи іншого граматичного явища, оскільки при поясненні вони рідко погоджуються з мовними функціями, властивими даній граматичній структурі. Ігнорування мовної функції при поясненні побічно призводить до того, що форма і значення, не «прив'язані» до конкретного мовного контексту, швидко забуваються або вступають в протиріччя і плутаються з близькими за формою або значенням структурами.

У методиці передбачається, що при навчанні різним аспектам мови учитель повинен забезпечити: ознайомлення з матеріалом; тренування матеріалів; вихід в мова вивчається. При навчанні граматиці саме останній етап часто ігнорується. Багато учнів і вчителів вважають, що процес відпрацювання граматичних навичок вимагає особливої уваги, посидючості, терпіння і не може бути «розважальним» елементом уроку. У практиці навчання іноземної мови, як, втім, і будь-якого іншого предмету, не можна розірвати практичні, освітні, розвиваючі цілі навчання. Формування мовної компетенції не варто протиставляти формування мовної та соціокультурної компетенції. У лінгвістиці виділяють два значення терміна: граMATика як один з основних розділів науки про мову і граMATика як граMATичну будову мови [7, с. 43].

ГраMATичну будову мови може бути засвоєний тільки практично, без засвоєння правил про його граMATичних явищах, однак знання цих правил полегшує і прискорює практичне оволодіння іноземною мовою.

На думку А. Н. Шамова, під змістом навчання граMATичної сторони мови розуміють «все те, на основі чого відбувається розвиток граMATичних навичок» [14, с. 90]. Автор виділяє три компонента в змісті навчання граMATичної боці іноземної мови:

- лінгвістичний,

- психологічний,
- методологічний.

Розглянемо зміст навчання граматики іноземної мови в рамках кожного компонента.

Лінгвістичний компонент включає, по-перше, граматичний мінімум, який представляє собою певний набір граматичних явищ (граматичні форми, структури, правила зміни слів і з'єднання їх в пропозиції), призначених для правильного оформлення мовлення, як з точки зору морфології, так і з точки зору синтаксису. По-друге, сюди ж входять граматичні правила, що містять «певний перелік диференційних ознак граматичного явища, що характеризують його особливості та послідовність реалізації даних в усному і письмовому спілкуванні. Іншими словами, граматичні правила містять інформацію про формальних ознаках граматичного явища, його значенні (семантичних особливостях), функції в мовному контексті і особливості його вживання [8, с. 313].

Всі частини лінгвістичного компонента складають граматичні знання, які дають можливість вивчає іноземну мову глибше зрозуміти специфіку граматичного явища і діяти свідомо при засвоєнні граматичного матеріалу і продукуванні мовних творів.

Методологічний компонент у змісті навчання граматичної сторони мови передбачає формування в учнів навичок самостійної роботи і навичок взаємодії з іншими студентами на всіх етапах роботи над граматичним матеріалом. Коротко опишемо дані етапи.

На етапі **ознайомлення** відбувається введення нового граматичного матеріалу, розкриваються його формальні ознаки, значення, функція в мовному контексті і особливості вживання, забезпечується контроль розуміння і первинне закріплення. Іншими словами, на етапі ознайомлення проходить робота над лінгвістичним (тобто психологічного) компонентом змісту граматичної сторони іноземної мови, коли студенти знайомляться з

правилами, фіксують теоретичну інформацію в письмовому вигляді [17, с.81].

Після обговорення та ретельного аналізу правила застосовуються на практиці, у мовних аналітичних вправах. Як ми бачимо, в школах переважає дедуктивний метод вивчення граматичного матеріалу: від правила до дій за вживанням і закріпленню. Причому, в ході виконання всіх видів вправ студентам постійно доводиться звертатися до правил, щоб зрозуміти свої помилки або пояснити помилки у вживанні того чи іншого граматичного явища товаришам.

На етапі **формування** граматичних навичок передбачається розвиток у учнів здатності щодо точно відтворювати досліджуване явище в типових для його функціонування ситуаціях за рахунок варіювання умов спілкування, що вимагають адекватного граматичного оформлення висловлювання. Для цього використовуються різні види умовно-мовленнєвих вправ (умв) – імітативні, підстановчі, трансформаційні та репродуктивні [15, с. 23-24].

Нарешті, на етапі **вдосконалення** ГН (граматичного навичку) відбувається вживання активізованого граматичного явища відповідно до мовними обставинами. На думку Ф. Ш. Мустафіна, вдосконалення ГН доцільно проводити за допомогою актуалізації в навчальному розмові нової граматичної структури в складі діалогічних і монологічних висловлювань в ситуаціях спілкування; вживання різного типу граматичних структур в підготовленої промови; включення освоєного граматичного матеріалу в нові ситуації, які передбачають перемижовуються протиставлення граматичних структур і т.п. [16, с. 65].

Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, зазначаємо, що зазначена властивість граматичних понять є причиною труднощів, які виникають у молодших школярів при формуванні знань. Для оволодіння граматичним поняттям необхідний певний рівень розвитку абстрактного мислення, який створюється в процесі навчання і вимагає спеціальних вправ, спрямованих на формування цілком певних розумових умінь і комплексу

лінгвістичних уявлень і знаній. Результативність формування поняття у молодших школярів перебуває в прямій залежності від ступеня розвитку абстрагуючої діяльності їх мислення. Шкільна практика неодноразово переконувалася в тому, що учні, які не можуть абстрагувати граматичне значення слова від його лексичного значення, не в змозі порівнювати слова і об'єднувати їх в одну групу з істотним граматичними ознаками, відчують значні труднощі при формуванні понять і припускаються помилок. Саме тому дуже важливим для вчителя є можливість доступно и зрозуміло пояснити дітям граматику іноземної мови за допомогою не лише теорії але й практичних занять.

Для більшості з нас комп'ютер – це не розкіш, а незамінний інструмент в нашому будинку або на роботі. Використання комп'ютера як інструменту для роботи з інформацією дуже різноманітно і складно. Він може за лічені секунди зробити пошук в електронній бібліотеці і знайти потрібну інформацію. Комп'ютер допомагає, вчить і розважає. Використання комп'ютера в навчанні іноземної мови підвищує мотивацію і пізнавальну активність учнів різного віку, розширює їх кругозір.

2.2. Освітні портали: пропозиції і матеріали з викладання німецької мови як іноземної

Особливе місце в арсеналі прийомів активізації іншомовної діяльності студентів по праву відводиться дидактичній грі. На цей факт вказує безліч методичних публікацій, в тому числі, дослідження Е.А. Боровикова, М.Г. Євдокимова, Е.В. Семенової, Й.І. Симонова, В.М. Філатова та інших.

Інтерес, проявлений останнім часом до проблеми використання ігор у навчанні, обумовлений, перш за все, змінами завдань в діяльності вищої школи. Від навчального закладу і викладача в значно більшому ступені потрібно не тільки сформувати навички і розвинути вміння, передбачені програмою навчання, але і, в першу чергу, навчити учнів творчо користуватися ними.

Тим часом, в сучасних дослідженнях містяться вказівки на той факт, що гра, поряд з іншими знову утворюються діяльностями, супроводжує людину протягом всього його життя і служить «інструментом» розвитку особистості (Б.А. Зельцерман, Н.В. Рогальова). Це підтверджує практика, яка наочно демонструє, що дорослі грають вельми охоче, в тому числі, в процесі вивчення різних навчальних дисциплін, зокрема, іноземних мов (Б.Г. Ананьїв, Н.П. Анікеєва, А.Н. Лук, Е.Н. Савельєва та ін.).

Навчання – це завжди рух вперед, пізнання нового, а також переосмислення вже відомого з урахуванням знову вивченого. Зацікавленість в процесі навчання і прагнення до удосконалення навичок і знань неминуче призводять до позитивних результатів. Рушійною силою процесу навчання є мотивація, її наявність або відсутність визначає успішність навчання як такого [25, с. 78].

Мотивація – психолого-педагогічна категорія, яка на даний момент залишається однією з найважливіших проблем вітчизняного та зарубіжної освіти. Поняття мотивації було введено в психології на початку ХХ ст. з метою розширити спектр знань з проблеми психології людини і тварин. Головною метою було вивчення психологічної регуляції поведінки (його

джерел), так як інші психологічні властивості беруть участь тільки в регуляції поведінки, але не служать його початком або джерелом. Так, мотивація - це те, що «ініціює, спрямовує і підтримує поведінки організму в даній ситуації» [21, с. 220].

Педагогічний словник Г. М. Коджаспірова і А. Ю. Коджаспірова розглядає мотивацію як «сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності особистості і її поведінки» [22, с. 88].

Життя сучасної людини немислиме без комп'ютерів і цифрових технологій. В даний час майже всі сфери людської діяльності так чи інакше пов'язані з комп'ютерами. Немає сумнівів, що з часом комп'ютерна техніка буде вдосконалена і ніколи не покине наше життя. Комп'ютер є одним з найдивовижніших і значних досягнень людської праці і людського мислення. Для більшості з нас комп'ютер – це не розкіш, а незамінний інструмент в нашому будинку або на роботі. Використання комп'ютера як інструменту для роботи з інформацією дуже різноманітно і складно. Він може за лічені секунди зробити пошук в електронній бібліотеці і знайти потрібну інформацію. Комп'ютер допомагає, вчить і розважає. Використання комп'ютера в навчанні іноземної мови підвищує мотивацію і пізнавальну активність учнів різного віку, розширює їх кругозір.

Діти дошкільного та молодшого шкільного віку особливо відкриті для іноземних мов і всіх вражень, які приходять з іноземною культурою. Вони готові долати мовні бар'єри, оскільки не вважають їх обов'язковими. Згідно Абоуду [41, с. 198], в даний час дуже важливо вчити дітей іноземної мови в школі, щоб вони могли насолоджуватися цим процесом. Електронні підручники, бібліотеки та галереї є неоціненним підмогою у вивченні різних лінгвістичних тем. Можливості мультимедійних технологій дозволяють студентам поринути у віртуальний світ і побачити те, що можна написати тільки в книзі. Електронні галереї дозволяють переглядати роботи великих художників, не покидаючи свого місця, а бібліотеки країн дозволяють

відвідувати всі місця світу. Все це виявиться корисним не тільки в класі, але і в майбутньому житті.

Всі знають про можливості навчання, пропонованих комп'ютерними програмами та іграми. Багато прекрасні вчителі справедливо звертали увагу на ефективність ігор в навчальному процесі.

Поряд з усними іграми можна використовувати мультимедійний курс «Вивчення німецької мови» [24, с. 15]. Існує широкий спектр лексичних ігор, в яких можна навчитися писати слова, їх переклади та вимову. Всі ігри супроводжуються барвистими картинками. Незважаючи на те, що вона рекомендується для дітей від 6 до 14 років, вона також цікава і для більш старших учнів.

Які переваги компілятора як навчального інструменту? Він може виконувати наступні функції:

- 1) служити в якості довідкового матеріалу, відображаючи всю запитувану учням мовну інформацію;
- 2) це інструмент контролю, що визначає правильне розуміння завдань і індивідуальних труднощів кожного учня;
- 3) бути інструментом навчання, який регулює ступінь автономії студента в процесі виконання семантичних вправ;
- 4) бути засобом навчання навичкам самоконтролю при виконанні завдань;
- 5) Бути симулятором, який дозволяє швидко відпрацьовувати ті чи інші мовні дії, необхідні для успіху діяльності в цілому.

Говорячи про мотив до вивчення іноземної мови в контексті дослідження, ми маємо справу з внутрішньою мотивацією, а саме її комунікативної різновидом – «так як комунікативність – це перша і природна потреба тих, хто вивчає іноземну мову» [23, с. 8].

Для даного дослідження були обрані учні 5-11-х класів, оскільки у молодших школярів рівень навчальної мотивації досить високий, але неодмінно знижується з віком.

Дітьми рухає бажання говорити англійською мовою і, як наслідок, успішне спілкування в ігровому просторі. Згідно з дослідженнями, з часом навчальна мотивація знижується. Г. В. Рогова зазначає, що це не варто вважати закономірно безповоротним, незворотнім процесом. Але суб'єктивна природа мотивації робить процес «виклику мотивації з боку» вкрай складним. Учитель виступає лише в ролі провідника між уже наявними мотивом до мотивації і далі до успішної роботи з освоєння мови. Так, він повинен мати уявлення про світ навколо своїх учнів і намагатися побачити його з їх точки зору і залучити на свою сторону необхідні мотиви [23, с. 5-6].

Специфіка використання комп'ютерних ігор як засобу мотивації до вивчення іноземної мови в інженерному ліцеї полягає у формуванні стійкої внутрішньої мотивації [26, с. 8]. Остання в свою чергу бере початок з зовнішньої мотивації.

Дані, отримані в ході анкетування, підтверджують гіпотезу, згідно з якою захоплення іграми в онлайн режимі, які передбачають спілкування англійською мовою, сприяє трансформації зовнішньої мотивації у внутрішню. Роль вчителя полягає в допомозі учням у формуванні їх індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням фактора живого спілкування англійською мовою [27, с. 154].

Необхідною умовою такої роботи є безпосереднє обговорення і аналіз виникаючих в ході спілкування труднощів і комунікативних успіхів учнів. Подібна робота дозволяє не просто передати знання безпосередньо, але допомагає вчитися самостійно і безперервно, отримувати знання та освоювати нові навички та вміння [28, с. 158].

З огляду на все вищевикладене, можна зробити висновок, що необхідно брати до уваги захопленість дітей комп'ютерними іграми, поряд з такими захопленнями, як спорт, музика, малювання, читання та ін., Так як це є невід'ємною частиною їх дозвілля, нерідко дуже значущою. Осуд може привести до зниження мотивації і негативного ставлення як до навчального предмета, так і вчителю. Завдання вчителя в даному випадку - залучити на

свою сторону захоплення учнів і показати на цьому прикладі прикладний аспект німецької мови. Що є обґрунтованим відповіддю на питання учнів - навіщо вчити німецьку мову. Завдання вчителя полягає в готовності отримувати навички і знання самостійно і тому, щоб навчити дитину вчитися, розвивати на основі вже наявних знань.

З метою вивчення громадської думки про важливість і методах вивчення іноземної мови було проведено соціологічне опитування серед ліцеїстів «Академічного ліцею імені О.В. Мішукова при ХДР ХДУ». Було опитано 100 респондентів з 7-10 класів. Учням було запропоновано відповісти на 8 запитань про їхній досвід використання комп'ютера та Інтернету при вивченні іноземної мови.

Перше питання «*Чи користуєтеся ви електронними перекладачами, і якщо так, то якими?*» показав нам, що більшість студентів користуються перекладачами, а найпопулярнішим перекладачем був *Google Translator*. Ним користуються близько 60% респондентів.

Наше опитування також показало, що найбільш популярним видом діяльності в Інтернеті є пошук невідомих слів (49 %), тобто використання онлайн-словника. 22 % респондентів використовують мережу для підготовки домашнього завдання і тільки 18 % використовують її для пошуку додаткової інформації. У той же час, близько половини респондентів будуть поєднувати подальше навчання в університеті з вивченням іноземної мови.

49 % учнів згодні з тим, що комп'ютери та Інтернет роблять вивчення іноземної мови цікавішим, а 79 % кажуть, що комп'ютери та Інтернет допомагають поповнити словниковий запас іноземної мови. 55 % вважають, що комп'ютерні програми допомагають у вивченні граматики іноземної мови.

На питання про програми, які використовуються учнями для вивчення іноземної мови, було дано кілька відповідей. 55% під назвою *Дуолінго*. За ним послідували *Der Die Das* (11%), програма для вивчення німецької мови, і *Lingualeo* (9%). Однак 25 % респондентів не були знайомі ні з однією з

навчальних програм. Варто зазначити, що більшість з них – учні молодших класів. Можливо, вони ще не зрозуміли, наскільки важливо вивчити іноземну мову.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що багато учнів користуються Інтернетом не тільки для виконання домашніх завдань, але і для поновлення свого словникового запасу, вивчення граматики, підвищення рівня володіння мовою, тобто прискорення процесу вивчення мови. Це підтверджує нашу гіпотезу про те, що комп'ютерні програми важливі для вивчення іноземної мови.

2.3 Навчальна програма з розвитку граматичної компетентності в області іноземних мов

Як показало проведене нами опитування серед ліцеїстів «Академічного ліцею імені О.В. Мішукова при ХДР ХДУ» щодо їхнього досвіду використання комп'ютера та Інтернету при вивченні іноземної мови, найпопулярнішою на сьогодні програмою з вивчення іноземних мов є *Дуолінго*.

Duolingo – це безкоштовний онлайн сервіс для вивчення мов, що було створено з метою зробити освіту доступною для всіх безкоштовно.

Duolingo був запущений в листопаді 2011 року в закритій бета-версії і був оприлюднений 19 червня 2012 року. За його власними даними, з моменту запуску зареєстровано понад 200 мільйонів користувачів.

Ефективність підходу *Duolingo* до статистичного аналізу була підтверджена зовнішнім дослідженням, проведеним на замовлення компанії. Дослідження, проведене професорами Міського університету Нью-Йорка і Університету Південної Кароліни, показало, що 34 години в *Duolingo* викладають таку ж кількість навичок читання і письма, як і на першому курсі американського університету, який займає близько 130 годин. У дослідженні

не вимірювалися розмовні навички. У дослідженні 108 з 196 чоловік, вивчили *Duolingo*, вибули менш ніж за дві години. Те ж дослідження показало, що користувачам *Rosetta Stone* необхідно від 55 до 60 годин навчання, щоб засвоїти той же обсяг знань. Команда *Duolingo* також розробляє супутні продукти: Наприклад, екзаменаційний центр *Duolingo* для шкіл [50].

Проект *Duolingo* почався в Піттсбурзі в Університеті Карнегі-Меллон. Обидва засновника – Луїс фон Ан і Северин Хакер, обидва мають докторський ступінь в галузі інформатики. *Duolingo* знаходиться в Піттсбурзі (штат Пенсільванія, США), недалеко від університету Карнегі-Меллон. Спочатку проект фінансувався за рахунок гранту МакАртура від компанії «Ен» і гранту Національного наукового фонду. Додаткові кошти були згодом залучені за рахунок інвестицій компанії Union Square Ventures і компанії актора Ештона Катчера, A-Grade Investments. 30 листопада 2011 року почалися закриті тести, які залучили понад 300 тис. Користувачів, які очікують офіційного релізу. Офіційний реліз відбувся 19 червня 2012 року. У зв'язку з великим суспільним інтересом до проекту *Duolingo* було отримано велику кількість інвестицій, в тому числі: 20 мільйонів доларів від Kleiner Caufield & Byer і 45 мільйонів доларів від Google. У *Duolingo* працюють 95 співробітників, багато з яких працюють в штаб-квартирі Google недалеко від Піттсбурга, Шейдісайд. Додаток в iTunes App Store було випущено 13 листопада 2012 року. Додаток доступний для безкоштовного скачування. 29 травня 2013 року *Duolingo* випустив свій додаток для Android, яке за перші три тижні було завантажено близько мільйона разів і швидко стало освітнім додатком номер один в Google Play.

Duolingo пропонує безліч письмових уроків і диктувань, але менше уваги приділяється розмовною навичкам. *Duolingo* пропонує гру з деревом навичок, що просуваються користувачами, і словникової областю, де ви можете попрактикуватися в словах, які ви вже вивчили. Користувачі отримують «окуляри досвіду» (монети), коли вони вивчають мову,

наприклад, після уроку. Навички вважаються засвоєними, коли користувачі заповнюють всі пов'язані з ними уроки. Ви можете заробити 10 очок за урок. У *Duolingo* також є функція тренування, де користувачам дається 30 секунд і двадцять питань. Для кожного правильної відповіді існує одна точка досвіду і сім або десять додаткових секунд (час залежить від тривалості питання). Користувач може вивчити до 2000 слів за один курс.

Duolingo пропонує можливість тренуватися вчасно. Користувачеві дається 30 секунд на старт і 20 питань. За кожну правильну відповідь він отримує кілька секунд додаткового часу і XP. Кожен із запропонованих мовних курсів містить близько 2000 слів. *Duolingo* використовує тренінговий підхід, заснований на аналізі великого обсягу статистичних даних. На кожному етапі система запам'ятовує, з якими питаннями у користувачів виникли труднощі і які помилки були допущені. Потім він оцінює дані і використовує їх для машинного навчання. Таким чином, формуються індивідуальні заняття.

У 2013 році компанія Apple вибрала *Duolingo* як додаток року для iPhone. Вперше нагорода була присуджена освітньої заявці. *Duolingo* також отримав нагороду «Кращий освітній стартап» на Crunchies 2014 року, а також є самим завантаженим додатком в категорії "Освіта" на Google Play в 2013 і 2014 р.р. У 2018 р. *Duolingo* був названий однією з найбільш інноваційних компаній Fast Company в списку Disruptor 50 CNBC і однією з компаній 50 Genius за версією журналу TIME. У 2019 *Duolingo* був названий одним з «Нових стартапів 2019 року» Forbes.

Короткострокові безкоштовні уроки більше схожі на гру, ніж на іноземний підручник. Це і є ідея, тому що її головний принцип полягає в тому, що легше вчитися, коли тобі весело.

Але *Duolingo* – це не просто програма. Додаток засноване на методиці, яка допомагає утримувати користувачів протягом тривалого часу, і на навчальній програмі, яка відповідає міжнародним стандартам.

Основною функцією мови є спілкування. *Duolingo* слід функціонального підходу і фокусується на кінцевій меті, для якої користувачі вивчають іноземну мову. Уроки фокусуються на реальних життєвих цілях – наприклад, на розміщенні замовлення в ресторані. За допомогою вправ з читання, письма, аудіювання та розмовної мови користувачі вивчають словниковий запас і граматику, необхідні для досягнення цієї мети.

На додаток до звичайних фраз типу «Де туалет?», Користувачі *Duolingo* також зіткнуться з незвичайними фразами типу («Ваш ведмідь п'є пиво»). Навіщо ти друкуєш ці безглузді пропозиції? Їх легко і цікаво запам'ятати. Таке несподіване зміст також спонукає користувачів задуматися про мову, який вони вивчають.

Duolingo дозволяє користувачам розпізнавати власні мовні закономірності без необхідності концентруватися на вивченні граматичних правил – так само ми вивчаємо нашу рідну мову в дитинстві. Цей підхід, званий «непрямим навчанням», ідеально підходить для формування міцних базових знань про мову і його правилах. Однак в деяких випадках все ж необхідні докладні роз'яснення. Саме тому *Duolingo* пропонує обидві можливості! На додаток до уроків у користувачів є доступ до теорії - розділу, що пояснює граматику, вимова і корисні вирази.

З огляду на велику кількість користувачів - більше 300 мільйонів - індивідуальна підготовка може здатися лякає. Алгоритми машинного навчання постійно працюють над створенням навчальних матеріалів і адаптацією складності до рівня кожного користувача. Що для мене, як користувача цієї програми - просто чудово.

При вивченні мови важливо сприймати різні типи мови. З цієї причини *Duolingo* пропонує різні можливості: Зустрічі в прямому ефірі, інтерактивні історії та подкасти. Ці додаткові формати допомагають користувачам розвивати свої комунікативні навички та сприйняття іноземної мови через слухання і текст. Все це – ключові навички для використання мови в реальному житті!

Перевагою *Duolingo* є те, що ви можете використовувати його абсолютно безкоштовно. Для доступу до програми на вашому комп'ютері або мобільному телефоні досить створити обліковий запис в *Duolingo*. Проте, є деякі додаткові покупки, які ви можете зробити з додатком. Наприклад, «Видалити рекламу» або «Відновити барабанний режим», які дозволяють відновити щоденний барабанний режим, якщо ви пропустили один з навчальних днів.

Оскільки моя робота з цією програмою була орієнтована на граматику, я можу з упевненістю сказати, що граматична основа німецької мови там дуже сильна. Протягом 14 днів курсу я проходив граматичну підготовку на рівні B2 +, C1. Мої знання стали краще. Перш за все, я поліпшив свої знання про відміну прикметників, я також поліпшив свої знання статей і часів на німецькій мові.

Учні привчаються працювати самостійно, в команді, уміють прогнозувати можливі варіанти та способи роботи, відповідально ставитися до виконання завдань, об'єктивно оцінювати результати діяльності.

Нижче наведено приклад уроку на засвоєння граматичного матеріалу учнями 7 класу за допомогою програми Дуолінго.

Тема уроку: Утворення минулого часу у сильних дієслів.

Мета уроку:

- Проконтролювати рівень засвоєння граматичного матеріалу за темами «Перфект слабких дієслів», «Partizip II дієслів з відокремлюваними і невідокремлюваними приставками»;
- Познайти з Perfekt сильних дієслів та тренувати їх вживання.

Граматичний матеріал: Perfekt сильних і слабких дієслів з відокремлюваними і невідокремлюваними приставками.

Програма Дуолінго може дуже добре допомогти вчителю при поясненні теми Perfekt. Насамперед перед тим як почати виконувати вправи,

Дуолінго дає зрозуміле пояснення, що таке Перфект у німецькій мові. Нижче дано приклад пояснення:

Минулий час Perfekt використовується в розмовній мові і описує завершену дію. Минулий час Perfekt використовується в повсякденному житті при спілкуванні з друзями або членами сім'ї. Часто минулий час Perfekt використовується в листах, наприклад, коли потрібно розповісти, як пройшла відпустка.

Минулий час Perfekt складається з 2-х частин: допоміжного дієслова haben або sein і дієпричастя II: haben / sein + Partizip II = Perfekt.

Наприклад:

Діти грали с метеликом в саду.

Die Kinder **haben** im Garten mit einem Schmetterling **gespielt**.

дієслово 1

дієслово 2

Ми довго розмовляли.

Wir **haben** lange **gesprochen**.

дієслово 1

дієслово 2

Вони летіли літаком до Берліну.

Sie **sind** mit dem Flugzeug nach Berlin **geflogen**.

дієслово 1

дієслово 2

Діти швидко побігли додому.

Die Kinder **sind** schnell nach Hause **gelaufen**.

дієслово 1

дієслово 2

Чому він сьогодні залишився дома?

Warum **ist** er heute zu Hause **geblieben**?

дієслово 1

дієслово 2

Що сталося?

Was **ist passiert**?

дієслово 1 дієслово 2

Діти зробили домашнє завдання.

Die Kinder **haben** die Hausaufgabe **gemacht**.

дієслово 1

дієслово 2

Допоміжне дієслово відмінюється і вказує на займенник!

Причастя II незмінно і стоїть в кінці речення перед точкою!

Допоміжні дієслова haben і sein

Допоміжні дієслова haben і sein відмінюються за правилами.

Person	haben	sein
ich	habe gelesen	bin gekommen
du	hast gelesen	bist gekommen
er/ sie/ es	hat gelesen	ist gekommen
wir	haben gelesen	sind gekommen
ihr	habt gelesen	seid gekommen
sie/ Sie	haben gelesen	sind gekommen

Також програма Дуолінго дає величезну базу вправ. Ще один плюс цієї програми те, що для того щоб не втратити накопичені бали за правильне проходження рівнів, треба заходити в додаток та працювати щодня. Спочатку вправи йдуть від дуже примітивних та легких, таких як наприклад поставити слова в Partizip II :

- loben – **gelobt**
- malen – **gemalt**
- stellen – **gestellt**
- legen – **gelegt**
- lernen – **gelernt**

Ми можемо зробити висновок, що програма Дуолінго є не тільки дуже корисною але водночас й цікавою для будь-якого віку учня. За допомогою

цієї програми можна не лише граючи вчити граматичну тему німецької мови, а дуже добре ознайомитися з нею, так як, вправи в яких Ви допустили помилки потім повторюються для закріплення матеріалу. Це дає нам змогу не просто пройти матеріал, а дійсно добре усвідомити його та не допускати помилок в майбутньому.

Таким чином, вивчення іноземної мови сьогодні повинно сприяти тому, щоб учні могли краще розуміти чужий світ і чужу культуру, а ознайомлення з ними допомогло б їм чіткіше відчувати власну ідентичність, приналежність до рідного культурного простору. Предмет іноземної мови відкриває перед учнем широку перспективу знайомства з культурою інших народів, а це створює передумови до бережного ставлення до культури свого народу, дозволяє краще пізнати рідну мову, порівнюючи її з мовою котру вивчають, і зрозуміти факт існування мови як засобу досягнення взаємопорозуміння, контакту між людьми.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено аналіз особливостей процесу формування іншомовної граматичної компетентності учнів на етапі базової середньої освіти з використанням комп'ютерних лінгвістичних ігор.

Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

Визначення теоретичних аспектів і дослідження поглядів вчених на концепцію компетентності в освітньому процесі дозволило встановити, що сучасний підхід до утворення в XXI столітті вимагає активного розвитку різних здібностей і навичок сучасних учнів в процесі придбання суспільно-політичних, інформаційних, міжкультурних, педагогічних і комунікативних компетенцій. Навчання навичкам спілкування іноземною мовою, як основа успішної та ефективної комунікації, дає можливість вибирати необхідні моделі спілкування, взаємодіяти з суспільством, набувати досвіду спілкування іноземною мовою, вивчаючи іноземні мови, в тому числі і нерідні.

Більшість дослідників схиляються до загальної думки про те, що компетентність є основною засадою вмінь (skills). До найбільш важливих компетентностей педагоги відносять такі, як мовлення, спілкування, вміння висловлюватись; вміння користуватися інформаційними та комунікаційними навичками; соціальні компетентності; володіння іноземними мовами.

Встановлено, що успішне вивчення іноземної мови залежить від регулярного і поступового вивчення граматики – формування граматичної компетентності, передбачає вміння правильно прикрашати висловлювання; базується на теоретичній інформації про систему правил мови; залежить від правильно обраних стратегій розвитку сприйнятливих і репродуктивних лексичних умінь шляхом виконання некомунікативних, умовних і некомунікативних вправ в залежності від рівня (вступних, автоматизованих або навчальних).

ГраMATика є частиною змісту програм навчання іноземним мовам, тому її роль слід розглядати в аспекті навчальної діяльності. Розрізняють такі

види граматики: внутрішня (система правил, притаманна мови), ментальна граMATика (система правил, внутрішня для мовця і слухача, яка формується в процесі оволодіння мовою), лінгвістична граMATика (науково-лінгвістичний опис системи правил, властивих окремим мовам), дидактична граMATика (опис мови, призначена для викладачів і укладачів підручників і пов'язана з викладанням і навчанням), освітня граMATика (планування конкретних граMATичних явищ).

З'ясовано, що викладачі в XXI столітті дійсно володіють усіма необхідними засобами для того, щоб відмовитися від нудної теорії, багатотомних збірників застарілих завдань на користь оригінальних і творчих засобів навчання іноземним мовам, а також здатні мотивувати і зацікавити учнів з урахуванням їх віку, психологічних особливостей і загальних інтересів.

За результатами опитування і вивчення інформації в Інтернеті нам вдалося дізнатися, що іноземна мова користується великим попитом в сучасному світі, як для загального розвитку, так і для оволодіння широким спектром професій, спілкування з людьми. Тому багато програм, пов'язані з вивченням мови і граматики, стають все більш популярними серед людей в сучасному світі.

Використання комп'ютерних технологій є не тільки джерелом задоволення, але перш за все способом доступу до інформації. При виборі комп'ютерних програм учні звертають увагу на освітні та навчальні комп'ютерні програми. Це засвідчує зацікавленість учнів на етапі базової середньої освіти у вивченні іноземної мови.

Як показало проведене нами опитування серед ліцеїстів «Академічного ліцею імені О.В. Мішукова при ХДР ХДУ» щодо їхнього досвіду використання комп'ютера та Інтернету при вивченні іноземної мови, найпопулярнішою на сьогодні програмою з вивчення іноземних мов є *Дуолінго*.

Duolingo – це безкоштовний онлайн сервіс для вивчення мов, що було створено з метою зробити освіту доступною для всіх безкоштовно. Основною функцією мови є спілкування. *Duolingo* слід функціонального підходу і фокусується на кінцевій меті, для якої користувачі вивчають іноземну мову.

Інтернет-технології ні в якому разі не замінять живого спілкування між учителем і учнем. Таким чином, у наш час високих технологій комп'ютери відіграють важливу роль у вивченні іноземної мови, так як вони надають цікаву і корисну можливість для нових контактів в реальній мовній практиці.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в дослідженні особливостей використання комп'ютерних технологій у процесі формування іншомовної граматичної компетентності учнів ліцею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вятютнев М. Н. Теорія підручника німецької мови як іноземної. Німецька мова. 1984. 144 с.
2. Гак В. Г. Мовні перетворення. Школа «Мови української культури», 1998. 768 с.
3. Гальскова Н. Д., Гез Н. І. Теорія навчання іноземних мов. Москва: Academia, 2005. с. 334.
4. Соловова О. М. Методика навчання іноземних мов: базовий курс: посібник для студентів пед. вузів і вчителів, Астрель, 2010р.
5. Кузнєцова, Є. П. Роль граматичних навичок в системі формування іншомовної комунікативної компетенції, 53-55 с.
6. Хуторський А. В. Технологія проектування ключових і предметних компетенцій, Москва, 2001, 57-58 с.
7. Бастрикова Е. М. Комунікативна компетенція як лінгводидактичний феномен // Українська і зіставна філологія: Лінгвокультурологічний аспект. Київ. держ. ун-т. філол. 2004. С. 43-48.
8. Миньяр-Белоручев Р. К. Методичний словник. Тлумачний словник термінів методики навчання мовам. М.: Стелла, 1996. 144, 313 с.
9. Щукін О. М. Навчання іноземних мов: Теорія і практика: навчальний посібник для викладачів і студентів. М.: Филоматис, 2004. 416 с.
10. Гальскова Н. Д., Гез Н. І. Теорія навчання іноземних мов: Лінгводидактика і методика: посібник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. яз. вищ. пед. навч. закладів. М.: Видавничий центр «Академія», 2004. 336 с.
11. Бім І. Л. Компетентнісний підхід до освіти та навчання іноземним мовам // Компетенції в освіті: досвід проектування. Зб. наукових праць. М.: ІНЕК, 2007, с. 156-163.

12. Гез Н. І. Формування комунікативної компетенції як об'єкт зарубіжних методичних досліджень // Іноземні мови в школі. 1985. № 2. С. 17-24.
13. Мильруд Р. П., Максимова І. Р. Сучасні концептуальні принципи комунікативного навчання іноземних мов // Іноземні мови в школі. 2000. № 4. С. 325.
14. Шапов А.Н., Методика викладання іноземних мов: загальний курс: навч. посібник. 2-ге видавн.: ХАРКІВ, 2008. 253 с.
15. Пасів Е. І. Умовно-мовні вправи для формування граматичних навичок. Посібник для вчителів німецької мови середовищ. школи. М. : Просвещение, 1978. 128 с.
16. Мустафіна Ф. Ш., Методика викладання іноземних мов. Уфа, 2004. 192 с.
17. Кукліна С. С., Колективна навчальна діяльність як організаційна форма оволодіння іншомовним спілкуванням. Кіров: Видав-во ВятГГУ, 2007. 265 с.
18. Погадала, В. А., Німецька мова. Короткий довідник. М., «Слово», 2003, 350 с.
19. Пальмер Г., Усний метод навчання іноземним мовам, Лондон, 1921, 254 с.
20. Носков С. А. Німецька мова для вступників до вузів, 2002, 415 с.
21. Немов Р. С. Психологічний словник М.: Гуманітар. Видавн.. центр «ВЛАДОС», 2007. 560 с.
22. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогічний словник: навчальний посібник для студентів Вищих и Середніх педагогічних Навчальних Закладів. М.: Академія, 2001. 176 с.
23. Рогова Г. В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т. Є. Методика навчання іноземних мов у середній школі, 1991. 287 с.
24. Смирнова Т. Н. Deutsch Intensiv. Початковий етап. М., 2005. 352 с.

25. Носков С. А. Німецька мова для вступників до вузів. 2002. 273 с.
26. Вовк О.І. Формування іншомовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 2008, с.8.
27. О. В. Котенко, А. В. Соломаха: Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч.посіб. для студ.вищ. навч. закл /Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015, с. 356.
28. Соломаха, Анжеліка Вікторівна (2015) Комп'ютерна лінгводидактика та іншомовна освіта педагога: досвід та перспективи Іншомовна освіта педагога: виклики, проблеми, перспективи : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 5 листоп. 2015 р. с. 158-163.
29. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов: Англійська мова; Німецька мова; Французька мова; Іспанська мова. 5-9 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 160 с.
30. Граматика // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007, с. 240.
31. А. М. Богуш. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання, 2001, 70 с.
32. Бакуліна Н. Ключові компетентності у дискурсі європейського виміру в освіті. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 червня 2017 року). Київ, 2017. С. 92-94.
33. Склярєнко Н.К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Іноземні мови. №4.2010. С. 15–23.*

34. Скляренко Н.К. Систематизация і повторення іншомовного граматичного матеріалу в основній школі. Іноземні мови. 2005. №2. С. 3–7.
35. Черноватый Л. Н. Психолінгвістическіе основы теории педагогической грамматики. Харьков: Основа, 1992. 245 с.
36. Horst Raabe (2007): Grammatikübungen, in Bausch K-R., u.a.: Handbuch Fremdsprachenunterricht, Tübingen, S. 283-287.
37. Funk H., Koenig M. (1991): Grammatik lehren und lernen, Kassel.
38. Grüner M., Hassert T. (1991): «Computer im Unterricht» Voraussetzungen, Möglichkeiten, Grenzen, München.
39. Widdowson H. (1988): Grammar, and Nonsense, and Learning, in Rutherford W., u.a.: Grammar and Second Language Teaching. New York u.a., S. 146-155.
40. Gnutzmann, Claus (2001): „Das geht doch nicht, oder?“ - Grammatik für Lehrende, in: Wolfgang Börner/Klaus Vogel (Hrsg.): Grammatik lehren und lernen, Tübingen, S. 111-114
41. Legutke Michael (2019): Kommunikative Kompetenz als fremdsprachendidaktische Vision, in Czaplikowska R., u.a. : Kleines Fachlexikon der DaF-Didaktik, Kraków, S. 32-33.
42. Rosenstock-Huessy, Eugen (1965): «Dienst auf dem Planeten-Kurzweil und Langeweile im dritten Jahrtausend», Stuttgart, S. 58.
43. Tönshoft Wolfgang (2010): Begriffe im didaktischen Kontext, in Wolfgang Hallet, u.a.: Handbuch Fremdsprachendidaktik, Berlin, S. 195-199.
44. Mandl, Heinz/Krause (2002): Lernkompetenz für die Wissensgesellschaft, in Ulrike M.: Bund -Länder - Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung, Innsbruck, 239-266.
45. Piepho, Hans-Eberhard (1974): Kommunikative Kompetenz als übergeordnetes Lernziel im Englischunterricht, Dornburg-Frickhofen, S.111-115.

46. Leech, Geoffrey (1994): Students Grammar – Teachers Grammar – Learners Grammar, in Bygate M. u.a.: Grammar and the Language Teacher, London, S. 17-30.
47. Tschirner E. (2005): Kommunikative Grammatik oder wie man lernt, grammatisch richtig zu sprechen, Herder-Institut, Universität Leipzig, S.54-59.
48. Aboud F. (1998): Children and Prejudice, Oxford. Blondin in «Fremdsprachen für die Kinder Europas», Berlin, S. 198 – 202.
49. Hanno Schmitt: Visionäre Lebensklugheit. Joachim Heinrich Campe in seiner Zeit (1746—1818). Wiesbaden: Harrassowitz 1996. (= Ausstellungskataloge der Herzog-August-Bibliothek; s. 74.

СПИСОК ЭЛЕКТРОННЫХ ДЖЕРЕЛ

50. Caro, K., & Rosado, N. (2017). Lexis, lexical competence and lexical knowledge: a review [Electronic resource] / Journal of Language Teaching and Research, 8(2), P. 205-213.
51. <https://ru.duolingo.com/>
52. Duden: Das Aussprachewörterbuch. 7. Aufl., 2015
53. Vgl. Hans K. Schulze: Vom Reich der Franken zum Land der Deutschen. Merowinger und Karolinger. 1998, S. 12.
54. H. Niebaum: Einführung in die Dialektologie des Deutschen. 2011, S. 98.